

## „KÉT LÁTOGATÁS ISIDORA SEKULIČNÁL”

Eli Finci a „Književnost” VI. számában „Két látogatás Isidora Sekuličnál” címen naplójegyzetet közöl. Az első látogatás dátuma 1950 augusztus 4. Eli Finci azért kereste föl Isidora Sekuličot, hogy megbeszélje vele Rabelais „Gargantua és Pantagruel” című regényéhez írt előszavát. Másodszer 1958 február 7-én látogatta meg, amikor az író, érezve, hogy élete végéhez közeledik, magához hívatta Fincit, hogy közölje vele utolsó kívánságát. Két, egymástól meglehetősen távoleső időpont, két teljesen különböző cél, mégis mindkét látogatásnak, mindkét élménynek közös jelleget adott a háziasszony szokatlanul mértéktartó magatartása. Az első találkozás alkalmával — Finci várakozása ellenére — Isidora Sekulič csak az előző stílusára tett néhány megjegyzést, egy szóval sem utalt Finci előszavának világnézeti szempontjaira. Pedig — ezt maga az író is nyilvánvalónak látta — nem érthetett egyet vele, (de megváltoztatni sem akarta.) A második látogatás során az író gondosan került minden fölösleges szót, s óvakodott minden célzástól, ami bármilyen szempontból is érzélgössé tehetne volna a helyzetet. Miután elmondta, milyen temetést kíván (s átadta Fincinek a temetés költségeire szánt összeget), intézkedett, kinek adják át könyveit. (Többi holmijának sorsa nem érdekelte.) Finci Isidora Sekulič kéziratai iránt érdeklődött. Az író azonban — jegyezte föl Finci — azt válaszolta, hogy „egyetlen egy kiadatlan kézírata sincs. Minden írást, a magáét és másét is, — ami nála volt —, munkáit és levelezését is elégette, mert nem akarja, hogy bárki is turkáljon benne.” Mi volt a titka ennek a nagy, szándékolt önuralomnak? A följegyzések nem adnak határozott választ a kérdésre. Egy korábbi írásában Eli Finci megállapította, hogy Isidora Sekulič „ritkán néz annak a szemébe, akivel beszél, mintha attól tartana, hogy a helyeslés vagy az el-lentmondás legcsekélyebb jele is gátolhatná gondolatainak tárgyilagos kialakulását, s a másik ember jelenlétének vizuális érzete megzavarhatná gondolatainak menetét” — és mindjárt azután föltette a kérdést: „Hátha mégis csak álarc az egész, amelyet hűvös, csaknem passzív társadalmi állásfoglalása erőltetett rá?

Eppen ezekben a kétkedésekben, az érzékelt és a csak sejtett fogalmak magától értetődően és szüntelenül folyó vitájában rejlik ennek az írásnak a bája és mondanivalója.

## A KÍNAI ÍRÓK A HONORÁRIUMOK CSÖKKENTÉSÉT „KÖVETELIK”

A világ közvéleménye annakidején nem kis meglepetéssel, sőt megdöbbenéssel vette tudomásul azt a váratlan fordulatot, amely Din Lin kínai író, a kínai írószövetség egyik vezetőjének sorsában beállt. Din Lin annakidején nemcsak tollal, hanem fegyverrel is harcolt népe föl szabadulásáért, s megérdemelten foglalt el magas pozíciót a kínai írók szövetségében — mindaddig, amíg a jobboldali elhajlás vádját nem emelték ellene, s ettől a naptól kezdve takarítónője lett ugyanannak az írószövetségnek, amelynek addig egyik vezetője volt. Nagyjából ezzel a legalább is szokatlan eseménnyel kezdődött meg a kínai írók átnevelése, s — úgy látszik — most érkezett el csúcspontjához. Miután a kínai munkások egyhangúlag kijelentették, hogy „vörös zászlókat, nem pedig bankókat követelnek”, — az írók is úgy vélik, hogy a tiszteletdíjak, honoráriumok eddigi rendszere jogosulatlan, indokolatlan és tarthatatlan. Mindezt megállapítva, követelik, hogy szállítsák le a tiszteletdíjakat.

## NÉGYSZÁZ ÉVES A CETINYEI KÖNYVTÁR

1559-ben, 400 esztendővel ezelőtt alapították a cetinyei könyvtárt, a mai központi könyvtár őseit. Helyesebben, ebből az esztendőből származik a könyvtárról szóló első följegyzés. Nem egészen száz év leforgása után a római pápa követe, aki azért járt Crnagorában, hogy visszatérítse a katolikus anyaszentegyház egyedül üdvöztető aklába az elkóborolt pravoszláv báránykákat, azt írta erről a könyvtárról, hogy szép számban van benne könyv. A négy évszázados jubileumot ünneplő cetinyei központi könyvtár polcain ma csaknem 400 000 kötet sorakozik, közöttük számos ősnymtatvány és egyéb könyvészeti ritkaság.

## A HELYES KÉP

A Tribuna Ludu, a lengyel munkáspárt napilapja, augusztus 17-i számában „A helyes kép” című cikkben válaszol a Zvezda című szovjet folyóirat cikkére.

A Zvezda, mint ismeretes, nemrégiben terjedelmes cikket jelentetett meg A. Hozenpud kritikus tollából. A cikk címe: „az emberbe vetett hit hiányáról, a nihilizmusról és a kétségbeesés filozófiájáról”. Az írás „a lengyel művészetben, elsősorban az irodalomban és

a színművekben megnyilvánuló revizionizmusról” szól. A Hozenpud arról beszél cikkében, hogy Lengyelország Nyugatról importál kultúrát és művészi terméket, s nem veszi észre a számottevő lengyel művészeket. Úgy véli, hogy Lengyelországban „továbbra is terjed a pesszimizmus, a hitetlenség, a szocializmus tagadása és újraélednek a marxizmus-leninizmus alapjainak revíziójára irányuló kísérletek.

A Tribuna Luduban Jan Alfred Styepanyszki válaszol Hozenpud cikkére, és megállapítja, hogy a Zvezda munkatársa meglehetősen szabadjára engedte a tollát, amikor a lengyel művészi életben megnyilvánuló egészségtelen jelenségekről ír, és messzemenő általánosításokba téved. Cikke, mondja, teljes egészében hamis, torz és sötét képet fest a modern lengyel művészetről, elsősorban pedig az irodalomról, Hozenpud szerint, állapítja meg a lengyel kritikus „a pesszimizmus, nihilizmus, revizionizmus tengeréből csak itt-ott emelkedik ki néhány vigasztaló jelenség, ez azonban érdeskevés ahhoz, hogy Szodoma megmeneküljön a pusztulástól”.

Styepanyszki ezzel szemben leszögezi:

— A Lengyelországban uralkodó eszmei áramlatok és a művészet helyzete ugyan távol áll a tökélytől, sőt még azt sem lehet mondani, hogy kielégítő, de legalább ilyen nagy távolság választja el a végromlástól is, márpedig Hozenpud cikkének olvasója — az olvasottak alapján — a szakadék szélén látja művészi életünket. A Zvezda cikkírója gyakran él a leegyszerűsítés módszerével, s egy kalap alá vesz különböző eszmei tartalmu és fajsúlyú jelenségeket —.

Styepanyszki válaszol a Zvezda cikkírójának arra az észrevételére is, hogy a lengyel lapok filmkritikusai sutba vetik a szocialista mértékeket. Styepanyszki ezzel kapcsolatban a következőket állapítja meg:

— Két-három hónapra visszamenőleg átnéztem a lengyel lapok filmrovatait, és megállapítottam, hogy egy-egy bírálat sorsát nem a véletlen befolyásolja, mert — például — abban a rovatban, amelyben óva intik a mozilátogatókat a gyenge filmekről, három szovjet filmen kívül három francia, két angol, egy olasz, négy keletnémet és hat nyugatnémet filmet sorolnak föl, viszont a „megnézendő filmek listáján olasz és francia filmek mellett egy-egy szovjet, lengyel, csehszlovák, magyar, angol és indiai film áll. —

— Lehetséges volna, — kérdezi Styepanyszki —, hogy Fernandel legutóbbi filmje és még néhány hasonló film ennyire nyugtalanítja a Zvezda cikkíróját? Valóban meakulpázní kell emiatt, és kötelezően azt a következtetést levonni, hogy Fernandel filmjének sikere a „sznobizmus és a nyugati életmód tömjénezése”? Miért kell ebből tragédiát csinálni? Semmiesetre sem tekinthető szerencsétlenségnek, hogy a lengyel mozilátogató közönségnek módjában áll megnézni néhány jó, szórakoztató — sőt! — bűnügyi filmet is.

— A. Hozenpud hibáinak lényege akkor válik legszembetűnőbbé, amikor a modern, nem kommunista nyugati írókról szól. Álláspontja nagyon közel áll a mi néhány évvel ezelőtti nézeteinkhez, amelyekről azonban szerencsésen megszabadultunk — mondja a lengyel kritikus.

— Hozenpud azt írja, hogy a lengyel hetilapokban, folyóiratokban és könyvekben Beckett, Ionesco, Sartre, Camus, Simone de Beauvoir és Sagan műveinek számos fordítása jelent meg, hogy a „klasszikusokról”, Joyce-ról és Proustról ne is beszéljünk. Hozenpud arra a megállapításra jut, hogy a lengyel könyvkereskedéseket olyan könyvekkel árasztották el, amelyek az elkeseredés, az abszurdum, a hitetlenség és az embertelenség filozófiáját vallják.

— Az én véleményem szerint — válaszol Styepanyszki a Zvezdának — Proust, Camus, Sartre és mások műveinek lefordítása és kiadása nem jelenthet bűnt a lengyelországi szocializmus fejlődése szempontjából. Az osztracizmus rossz módszer, de éppen ilyen káros az is, ha kulturális önellátásba gubóznak be. Egyáltalán nem he-

lyénvaló kiskorúsítani a felnőtt olvasót, s megtiltani, hogy „illetlen” vagy pedig „túlnehéz” könyveket olvasson. Hasonlóképpen semmi értelme sincs „betiltani” Sartre-t csak azért, mert olyasmit is írt, ami nekünk nem tetszik. Természetesen senki sem akar kaput nyitni a fasizmushoz közelálló, embertelen művészet termékei előtt, de biztosra veszem, hogy senki sem nevezheti fasisztának Camus-t, Sartre-t, Faulkner-t, Caldwellt, Moraviát és Dürremattot, sőt még a Beckett-fajtájú álmodozókat sem. A dolgok túlzott egyszerűsítése volna ez. Egyébként is — szögezi le Styepanyszki — az említett írók könyvei csak kis százaléka a lengyel könyvkiadás termelésének. Ezeknek a könyveknek a száma talán husz-harminc, pedig a lengyel könyvkiadók ezer meg ezer könyvet adnak ki. Közéjük számítom még Hemingway műveit is, amelyeket korábban vonakodtunk kiadói terveinkbe iktatni, noha vitathatatlanul érdemes megjelentetni őket.

A Zvezda cikkírójának nem tetszik Williams „Vágyak végállomása” és Montherland „Port Royal” című színdarabja. Szemrehányást tesz a lengyel színházaknak, mert bemutatják ezt a két színdarabot, s ugyanígy fölhánytorgatja azt is, hogy előadták Beckett és Ionesco színműveit. Én más véleményen vagyok — írja Styepanyszki. — A „Vágyak végállomása” — például — igenis valószerűen mutatja be a kapitalista társadalom fonákságait és sötétségét. Ami pedig az avantgardista színdarabokat illeti, a „beckettizmus” divatja csak addig volt divat, amíg a közönség meg nem győződött ezeknek a műveknek valódi értékéről. Abban a pillanatban szétfoszlottak az avantgardizmusról szőtt legendák.

Styepanyszki a továbbiakban ismerteti a lengyel színházak műsorát, s bebizonyítja, hogy Hozenpud következtetései nem tekinthetők helytállóknak. Lengyelországban 1957-ben összesen 449 színházi bemutatót rendeztek, ebből 193 lengyel (88 klasszikus és 105 modern szerző) színmű, 255 pedig külföldi (119 klasszikus és 130 modern). Még részletesebben: 87 francia, 41 angol, 24 szovjet, 24 olasz, 19 amerikai és más szerzők színdarabjait mutatták be a lengyel színházak.

Továbbá, Hozenpud a szocialista realizmust azonosítja az általánosan értelmezett szocialista művészettel. Ez az álláspont nem lehet helyes — állapítja meg a lengyel kritikus. Cikkének végén azt írja Styepanyszki, hogy jómagam híve a szocialista realizmusnak, és az a véleményem, hogy ennek az irányzatnak nagy kilátásai vannak arra, hogy a világirodalom uralkodó stílusává váljon. — Az adminisztrálás azonban — hangsúlyozza — éppen a szocialista realizmusnak ártott legtöbbet. A szocialista realizmusban nemcsak Gorkijnak és Fagyevjének van helye, oda tartozik Brechten és Nerudán kívül még sok más író és művész. S éppen azért, mert azt szeretném, hogy a szocialista realizmus fejlődjék és haladjon, — írja Styepanyszki, — vissza kell utasítanom minden összeférhetlenséget és monopolizmust. A művészet monopoliumából nem származhat semmi jó. Igenis, álljunk sorompóba a szocialista művészetért, de ne védjük azt az álláspontot, hogy a szocialista realizmus pusztán egyetlen egy formában, egyetlen egy művészi formában juthat kifejezésre. Ha a szocialista realizmus, Gorkij és Brecht realizmusa, olyan realizmus, amely a maga lábán, támasz és adminisztratív gyámkodás nélkül is megáll — biztosak lehetünk benne, hogy győzedelmeskedik.

## HÁBORÚBAN SZÜLETETT ÚJ IRODALOM

Inter arma silent musae — fegyverek közt hallgatnak a műzsák. Régi mondás ez, és mint annyi más, századokat átélő bölcsesség, ez sem igaz. Mai nyelven szólva így hangzik: háborúban nincs művészet. Üres szólamná, áligazsággá változik abban a szempillantásban, amint — mondjuk — Gyóni Gézára, az első világháború legnagyobb magyar versének, a Csak egy éjszakára... költőjére gondolunk, és megcáfolhatatlanul hazugsággá foszlik, ha Ivan Goran Kovačić a második világháború nagy szabadságharcának dantei poklok mélységét föltáró költeménye, a Sírverem jut eszünkbe. A háborúk nem hallgattatják el a művészeket, legkevésbé a költőket. Az igazi író, költő együtt harcol népével, fegyverrel, tollal, szóval.

Így — a háború zajában, fegyvercsörgés közepette — született meg egy új irodalom, egy szabadságért harcoló nép szabadságvágyának kifejezése. Az algíri irodalomra gondolunk, amely olyan váratlanul és annyira kiteljesedve áll ma előttünk, hogy joggal kérdezzük önmagunktól, miért nem tudtunk róla már korábban is.

Mínthogy nyugodtan, teljes tárgyilagossággal elhanyagolhatjuk azt a néhány, tollát és tehetségét aprópénzre fölváltó irodalmárt, akik még hisznek — és szeretnék, ha mások is hinnének — Franciaország civilizációs szerepében, villantsuk meg azoknak az íróknak a képét, akik a szabadságban látják hazájuk, népük boldogulásának és fejlődésének zálogát.

Mahmud a neve René Catala regényhősének. A kamaszkorú legényke azt tanulja az iskolában, hogy tisztelni, sőt szeretni kell a franciákat. Minél többet tanul azonban Mahmud gyerek, annál világosabban látja, hogy ez a kíváncsi igen egyoldalú, a franciák se nem szeretik, se nem tisztelik Algéria népét. És Mahmud egy napon ott találja magát a gyarmatosító Franciaország ellen harcoló nincstelének között, velük együtt küzd, velük együtt kerül rendőrkézre, és velük együtt... hal meg.

Egyszerű emberekről mesél Muludu Mammeri, Muhamed Diab és Muludu Feraun is.

Muludu Mammeri regénye az „Elfelejtett domb” — 1952-ben jelent meg — a világháború forgatagába került arab falu életét mutatja be fényképszerű valóságlátással. Szereplői azonban nem a pillanatfölvétel torz mozdulatlanóságába merevülő alakok, hanem a régi, maradi világ lassan becsukódó kapujában és az új, emberibb élet mind szélesebbre táruló ajtajában a maguk eszméiért küzdő, vágyó emberek.

Muhamed Diab műveit már több nyelvre lefordították. Nálunk — sajnos — még teljesen ismeretlen. Regényeket, elbeszéléseket ír. Legkiemelkedőbb műve egy regénytrilógia, amely egy Omár nevű szövömunkás kenyérharcát, rabszolgaéletét írja le, abban az országban, ahol boldog lehet mindenki, ha állandó munkája van, mert Franciaország legközelebb fekvő gyarmatán csak minden nyolcadik bennszülött számíthat állandó munkára.

Diab regényei, elbeszélései nem a harcról szólnak, mégis rendkívül időszerűek, mert rávilágítanak a szabadságharcot lángalobbantó okokra.

Az új irodalomnak kritikusa is van: Muhamed Abdeli. Az ő szavaival adunk értékelést a modern algíri irodalomról: „A korábban megjelent algíri írások is a nép nehéz helyzetéről, nyomoráról beszéltek. Hangjuk azonban csak a megalázottak könyörgése volt, céljuk: részvételtetés. Az új irodalom megteremtői szabadságharcosok, akik nem akarnak úgy élni, mint őseik éltek, és a szabadságot népüknek is meg akarták szerezni.”

## ERNST GLAESER JUGOSZLÁVIÁBAN

Ernst Glaeser ismert német író látogatta meg az elmúlt hetekben hazánkat. Azok, akik olvasták Glaeser »902-esek« című regényét, csak a régi jóbarát iránt érzett közvetlen melegséggel, szeretettel tudtak gondolni hazánk illusztris vendégére, mert Glaeser kilencszázkettesei, az 1902-ben született, szegény, tévelygő, a háború érthetlenségei között botladozó, gátlásokkal telt kamaszai akkor is mi voltunk, ha nem éppen évszázadunk második évében születünk. Glaesert itt-tartózkodása alatt Tito marsall, köztársasági elnökünk is fogadta. Glaeser megérdemelte ezt a nagy kitüntetést.

## A HORVÁT IRODALOM TÜKRE

Zágrebben az elmúlt hetekben újra megjelent a Književno ogledalo — Irodalmi Tükör című lap, a horvát írók tájékoztató jellegű folyóirata. A lap hiányát már régóta érzik, az élénk érverésű horvát irodalomnak föltétlenül szüksége volt erre a — tükörré, amely híven veri vissza a horvátországi írók, költők, és könyvkiadók berkeiben történő események képét.

## ÉS MÉGIS MOZOG!...

A Cankarjeva založba nevű, országszerte igen előnyösen ismert ljubljana-i könyvkiadó vállalat a közelmúltban megjelentette Harsányi Zsolt »És mégis mozog...« című Galilei-regényét. A mindig gondos, alapos munkát végző szlovének részéről kétszeres balfogás a Horthy-uralom egyik legkedveltebb és legkegyeltebb úri-írójának egyébként igen felszínes, mindenáron szórakoztatni akaró, s lényegében bizony alig valami újat mondó könyvét lefordíttatni és megjelentetni. Főképp, ha tudjuk, hogy a szlovén olvasó úgyszólván csak hallomásból ismeri a magyar irodalmat.

## LÁTOGATÁS HÁROM SZOVJET IRÓNÁL

A nyugatnémet rádió moszkvai tudósítója, Gerd Ruge látogatást tett három kiemelkedő szovjet írónál, Alekszej Szurkovnál, Ilja Ehrenburgnál és Vladimir Dudincevnél, s velük való beszélgetéseiről beszámolt a „Monat” szeptemberi számában. Szurkovot, a Szovjet Írószövetség titkárát a Vorovszk utca egyik szép, ódon palotájában, az írószövetség székházában találta meg. Ruge így írja le Szurkovot: középtermetű, szélesvállú, hanyagul öltözött, közvetlen, mégis tekintélyt keltő, ötven körüli férfi, olyan amilyennek lennie kell a négyezer tagot számláló írószövetség egyik vezető személyiségének, akinek ezenkívül még az írószövetség lapjának, folyóiratainak és könyvkiadó vállalatának irányításában is nagy szerepe van.

— Kommunista vagyok, — mondotta Szurkov a német újságírónak —, mégsem merészelek a szocialista realizmusról beszélni. Rendkívül érzékeny téma ez! Egyet azonban mindenképpen meg akarok mondani: senki sem vághatja le az író kezét és lábát, és senki sem kényszerítheti Prokusztesz-ágyba. Az író stílusa sokféleképpen változhat... Ehrenburg és Szimonov tévesen vallják világnézetként a szocialista realizmust. A szocialista realizmus semmiesetre sem kancsuka, amellyel agyba-főbe lehet verni az írókat.

Ehrenburgot a Gorkij utca egyik bérházának hetedik emeletén, ötszobás lakásában találta meg az újságíró. Az előszoba fogásán egy eredeti baszk-sapka lógott, a szemközti falon egy Picassoplakát rikított, s a cselédlány „please” szóval mutatott helyet a látogatónak. A nemsokára előkerült házigazda külsején és személyiségében is megtalálta a német újságíró a szocialista racionalizmus és a montmartre-i bohém életszemlélet keverékét.

Jóllehet nemrégén vészelte át a hivatalos kritika kemény támadásait, s már közel jár a hetvenhez, Ehrenburg rendületlenül szívja a könyörtelenül erős Gauloise-cigaretttákat, választékosan öltözködik és teli van optimizmussal.

— Amit a „Literaturnaja gazeta” ír rólam, — mondotta, — nem az utolsó szó ebben az ügyben. Mielőtt ellátogatott hozzám, bizonyosan úgy vélekedett, hogy egy szellemi holttesttel fog találkozni. Amint látja azonban, élek! Nemcsak azt kell figyelembe venni, amit a vezetők mondanak. Az élet bonyolult dolog. Természetesen építeni kell a szocializmust, a szocializmus városában azonban sok ház van. Vannak akik olyan szállodákat építenek, mint az „Ukrajna” vagy a „Leningrád”, mégpedig a legjobb szándékkal, mert meg vannak győződve róla, hogy a szocializmusnak ilyen épületekre van szüksége. Én más véleményen vagyok, borzalmasnak találok mind a két szállodát. Viszont sokféle vérmérséklet és sokféle ízlés van.

Dudincev volt a legnehézkesebb interjú-alány. Ez a szemüveges, beteges arcszínű ember sokat beszélt magáról és írói munkásságának nehézségeiről, annál kevesebbet szőtt azonban általános társadalmi kérdésekről. Azt a benyomást keltette a német riportterben, hogy méltatlan arra a nagy hatásra, amelyet a „Nemcsak kenyérrel él az ember” című könyve keltett. Dudincev tudomására hozta az újságírónak, hogy rendíthetetlenül megmarad a szegény és államilag nem támogatott író állapotában, mert kizárólag arról akar írni, ami valóban foglalkoztatja.

Senki sem tudja — állapítja meg Ruge — merre visz ennek a keményfejű és magányos embernek az útja. Meg tud-e írni még egy ilyen érdekes regényt, vagy pedig kiderül, hogy azok közé a kiforratlan és fejletlen rajongók közé tartozik, akik életükben csak egyetlen egyszer, egy bizonyos pillanatban keltik azt a benyomást, hogy az egész világ nevében szólnak az egész világhoz.

## AZ ÚJ ELIOT-DARABRÓL ÉS AZ ÚJ ELIOT-RÓL

T. S. Eliot szeptemberben töltötte be életének hetvenedik évét. A Farrar, Strauss & Company könyvkiadó vállalat ünnepi kiadással emelte a nagy író hetvenedik születésnapjának fényét. A könyvben hivatásos és nemhivatásos kritikusok — közöttük iskolásgyermekek is — mondanak véleményt T. S. Eliot munkásságáról, megvilágítva sokoldalú tevékenységét. Sokkal meggyőzőbben beszél azonban az író vitalitásáról új verses színműve; »The Elder Statesman« (A koros államférfiú), amelyet szeptemberben mutattak be Edinburghban. A színmű hőse lord Claverton, egy idős és súlyosan beteg főúr, aki éppen visszavonulni készül munkájától, mert »nincs már kedve dolgozni«, de mégis borzad a tétlenségtől, retteg az ürességtől, viszont semmi kedve ahhoz, hogy ezt az úrt valamivel is kitöltse«. Leánya társaságában gyógyfürdőbe utazik, és mélyen megrendülve kérde önmagát: »Ki ez a szeszélyes, mindig szigorú, és néma kritikus itt bennünk, énünk legmélyén, aki rettegésben tarthat, semmitmondó tettekre készíthet bennünket, s végül könyörtelenül ítélkezik eltévelyedéseink fölött, amelyekbe a megaláztatások elől menekülve estünk?« A múlt tévedései és hibái nem hagyják nyugton az öreg lordot, a feledésből kiemelkedve egy-egy múltból kísértő személyben megtestesülve fölkeresik. Elsőnek egy Gomez nevű ember látogatja meg, diákkori társa, aki nem felejtette el azt az éjszakát, amikor Claverton elgázolt egy embert és megállás nélkül továbbrobogott. Gomez Közép-Amerikából tért vissza, valamikor gyanús üzletekkel foglalkozott, most azonban, megöregedve magárahagyatva ismerősökre, barátokra van szüksége, szüksége van a lordra is, mert ő az egyetlen, aki habár ismeri Gomez életének sötét mozzanatait, nem ítélné el, mert Gomez is sok mindent tud róla. A második látogató Maisi, egy hajdan táncosnő, Claverton egy rövid ideig szerelmének tárgya, akit a lord édesapja megfizetett, hogy álljon félre, s most szeretné életrekelteni ki nem élt első szerelmének érzéseit. Végül megjelenik Claverton fia is: elvesztette állását, s most ki akar vándorolni Amerikába, hogy a maga kedve szerint éljen, ami ez esetben azt jelenti, hogy felelőtlenül, könnyelműen. Claverton ellenzi fia szándékát, de nem biztos önmagában.

— Vajon én magam tisztában vagyok-e azzal, mi az értelme ennek a leckéztetésnek? — kiált föl kétségek között, tétován, s a következő felvonásban belátja, hogy »senki sem lehet egészen becsületes a saját gyermeke iránt«. S amikor fia, figyelmeztetéseivel nem törődve, Gomez társaságában elutazik, Claverton bele-törődik sorsába, megbékél — örökre megbékél: meghal.

A »The Elder Statesman« bírálói megállapítják, hogy ezt a könyvet egy új Eliot írta, aki ma sokkal közelebb áll az emberekhez, mint valaha.

Ez a jellemvonás, a legtágabb értelmezési humánus egyébként is jellemzi a hajdan olyan hűvösen megfontolt Eliot-t. A huszonhárom éves korában már aggastyánként író Eliot — most megfiatalodott. A múlt évben, környezete nem kis meglepetésére, arról beszélt, hogy beiratkozik a tánciskolába, mostanában pedig, harmincegy éves felesége, volt titkárnője társaságában gyakran látható a divatos mulatók táncparkettjén, s ragyog róla az elégedettség és öröm.

— A viszonzott szerelem megfiatalítja az embert — mondja a Saturday Review-nek adott nyilatkozatában. — Mielőtt megnősültem egyre csak öregedtem. Most, hetven éves koromban, fiatalabbnak érzem magam mint tíz évvel ezelőtt. A magára maradt ember, tudatosan húzódik vissza magánosságának falai közé —



ha eljártak fölötte az évek. Az én esetem annál szembetűnőbb, mert szöges ellentétben áll a múlttal.

Noha a leggazdagabb íróemberek közé tartozik — csak a „Coc-tail Party» egymillió fontot jövedelmezett — Eliot a Faber & Faber könyvkiadó vállalat társtulajdonosaként rendszeresen végzi munkáját, és közismert arról, hogy ő írja a legjobb reklámszövegeket a könyvek borítólapjára. Megkapta a Nobel-díjat, lovagja a becsületrendnek és még vagy 15 kitüntetés tulajdonosa, s hamarosan bekerül a francia Académie Septentionelle előkelő és zárt körébe, hogy elfoglalja Rudyard Kipling halálával megüresedett helyett. Egyre újabb irodalmi terveket forgat fejében: egy verses színműve, több irodalmi és társadalmi tanulmánya van készülöben.

— Magam is szeretném látni, lesz-e kedvem új stílusú, új versek megírására.

Az élet határmezsgyéjén állva, jó katolikus módján így vélekedik:

— A halál nem megsemmisülés. S aki hisz ebben, nem fél a haláltól, csak a haldoklástól.

Ezután a teológiai kirándulás után, amelyet még néhány hasonló gondolattal megtoldott, a derűs és bátorlelkű aggastyán fiatalos hetykeséggel fejezte be nyilatkozatát:

— Hetvenedik évemben sokkal többet nevetek önmagamon, mint amikor ifjú voltam, és eszem ágában sincs törődni azzal, hogy bolondot csinálok-e magamból vagy sem.

## MIÉRT DRÁGA A KÖNYV!

A könyvkereskedések kirakatai napról napra gazdagabbak, változatosabbak. Egyre több a jó könyv, minden olvasó megtalálhatja a maga olvasnivalóját. Az ember azt hinné, hogy a jugoszláviai könyvszerető embernél elégedettebb olvasó széles e világon nincsen, hiszen a szebbnél szebb, jobbnál jobb könyvek légiója várja, hogy megvegye, elolvassa.

Eddig nincs is hiba. A könyvkiadóvállalatok tevékenységére nem igen lehet már panasz, legalábbis nem ebből a szempontból. Hát akkor? ... Az olvasó nem veheti meg a könyvet, mert a könyv árát nem a mi zsebünkhöz mérték. Nyilvánvaló, hogy ezzel a megállapítással semmi újat nem mondunk, nem is ezért nyúltunk ehhez a fájó, minden könyvbarát számára gyötrő témához. A kérdés: Miért drága a könyv? Igen bonyodalmas, szövevényes valami a könyv árának alakulása, mégis próbáljunk meg végére járni.

Kezdjük a legkézzelfoghatóbb tényekkel: a könyv árának felet a papír és a nyomda költségei teszik, továbbá 36 százalékot emészt föl a könyv terjesztése, s mindössze 14 százalék marad szerzői honoráriumokra. Ebből a számvetésből látszólag önmagától adódik a megoldás: le kell szállítani a papír árát, és csökkenteni kell a nyomdai költségeket. Valóban Kolumbus tojása. Sajnos azonban csak látszólag. A papírgyárak részben nem hajlandók lemondani a nagy haszonról, részben pedig, ha olcsón adnák a papírt, úgyszólván pillanatok alatt eltűnne a piacról, mert a vállalatok csomagolópapírnak vásárolnák meg. A nyomdai költségeket csak úgy lehet csökkenteni, ha korszerűsítik a nyomdák berendezését. Ehhez viszont arra van szükség, hogy a nyomdák minél nagyobb ha-

szonra tegyenek szert, s ebből vásároljanak új gépeket. Amint látjuk, nem Kolumbus tojása, hanem hétfejű sárkány ez a probléma. Ha egyik részét megoldjuk, hét újabb támad helyette.

Mégsem kell letenni minden reményről. A könyv árának, megvásárolhatóságának kérdésével a legmagasabb fórumok foglalkoznak, és jó úton járnak, hogy eljussanak a megoldáshoz. Kizárólag a könyvnyomtatás céljaira használt papír árát kellene leszállítani, a nyomdák hosszúlejáratú hitelből vásároljanak új gépeket, s a kiadóvállalatoknak olcsó, szintén hosszúlejáratú hiteleket kell adni, hogy nagyobb példányszámban, tehát feltétlenül olcsóbban jelentethessék meg kiadványaikat, s ne kelljen úgynevezett „kurrens könyvek” kiadásával keresniök a pénzügyi egyensúlyt. S még egy lehetőség: csökkenteni a könyvkiadóvállalatok számát, mert ez is költségleszállítást jelent. E pillanatban ugyanis több mint hatvan kiadó működik az országban, s minden megjelentetett könyvre két tisztviselő jut. Egy-egy könyvnek tehát legalább két hivatalnok évi fizetését kell megkeresnie.

## REVIZIONISTA ESZTÉTÁK

A Filozófiai Kérdések című szovjet folyóirat szeptemberi száma egy húszoldalas cikket közöl: A. G. Jegorov bírálja benne és ítéli el Lukács Györgyöt, Szadkovszkit, Cin Gzsao-jant és Josip Vidmart, mint „revizionistákat”.

A cikk legnagyobb része Lukács György nézeteit boncolgatja. Vidmarral csak néhány szóban foglalkozik. Egy mondatát idézve Jegorov megállapítja, hogy a jugoszláv író és esztéta kertelés nélkül megformulázza a revizionisták „krédóját” a művészetnek világnézettől, politikától és osztályharcától való függetlenségéről.

Egy másik helyen Jegorov azt az önkényes megállapítást teszi, hogy némely revizionisták, például Vidmar szerint is nem a mondanivaló, hanem a tehetség viszi az írókat a győzelem felé.

## AZ ELSŐ ÖSZTÖNDÍJASOK

A Moša Pijade képzőművészeti alap igazgatóbizottsága kiválasztotta az ösztöndíjasokat: az alap első részesei kéthónapi külföldi útra mennek.

A kiválasztottak csoportja főképp olyan művészekből áll, akik hazánkban már nevet szereztek maguknak. Közöttük van Boško Karanović, Olivera Kangrga, Olga Jančić, Dragoslav Stojanović-Sip, Aleksandar Luković és mások.

A művészek zöme Franciaországba utazik, csupán ketten mennek Lengyelországba és Finnországba.

## AZ EMBER MINDIG EGYEDÜL VAN...

A jugoszláv lapok irodalmi rovatában nemrégiben jelent meg a hír, hogy John Dos Passos, az avangardista amerikai irodalom hajdani vezére kitűzte a fehér lobogót az öregedés előtt, és megírta új regényét, egy koros, mindenből kiábrándult újságíró boldogtalan szerelmének történetét. Meglepő a hasonlatosság kortársának regénye és John P. Marcand Pulitzer-díjas írónak regénye között. Marcand regénye, „Women and Thomas Harrow” — (A nők és Thomas Harrow) egy öregedő és a pénzügyi bukás szélén álló színműről szól. Az ő csillaga is lemenőben van, s ha önmagától nem is jönne rá erre a szomorú tényre, feleségének, a hajdan ragyogó szépségű, ma már azonban túlrejt asszonynak szavai mindenképpen tudatára ébresztenék a helyzetnek.

— Ugyan mit kaptam én veled? Itt az ideje, hogy megmondjam: egy képzelődő, üresfejű, középkorú embert, aki lehet, hogy valaha volt valaki, de most már szeretőnek sem való. Te jóisten, hogy lehettem annyira vak, hogy nem láttam meg tetves darabjaid sivár ürességét!

A feleség valójában igazságtalan Thomas Harrow iránt, a színműről szellemes, nagylelkű ember, még ötven éves korában is jóképű öreglegény, s ha drámái nem is korszakalkotó remekművek, gyakorlatlott író-mesterember lelkiismeretesen megalkotott és nem sikertelen munkái. Az asszony azért van róla ilyen rossz véleményrel, mert Harrow mindenképpől a színházat szereti, s ezt még egy színész is sem tudja megbocsátani, annál kevésbé, mert Harrow egy balsikerű színházi vállalkozásba fektette pénzét. A színműről azonban fikarcnyit sem törődik felesége rosszindulatú zsörtölődésével, mert az egyetlen lény, akit igazán szeretett, az első felesége volt. Ez a szerelem pompás lehetőséget ad Marcandnak, hogy csillogtathassa regényírói művészetét, és kifejezésre juttathassa környezetábrázoló képességeit. Játszva viszi magával az olvasót a hős fiatalokába, abba a boldog korszakba, amikor Harrow keblét a robbanásig feszítette az öröm és elégedettség. Ekkor adták elő első színdarabját, és ekkor ismerkedett meg első feleségével. S éppen ebben a boldog, önfelelt, örömmel telt időszakban csírázott ki élete tragédiájának keserű magva: a szeretett lény, noha az úgynevezett alsóbb társadami rétegekből származott, és habár a férfi sikerei pillanatnyilag elkápráztatták, rettegett a színházi ember bizonytalan jövőjétől. Mindaz, ami később történt: az, hogy elvált tőle és hozzáment egy gazdag bankárhoz, akit egyáltalán nem szeretett, ennek a fölfogásnak, és a belőle sarjadt konfliktusnak a következménye, s a könyv befejezése bezárja ennek a soha el nem hervadó szerelemnek önmagába visszahajló körvonalát. Az első feleség ugyanis följajánlja Harrownak, hogy visszatér hozzá. Hailandó újra hozzámenni, csak hogy megmentse a pénzügyi bukástól. A színműről azonban nem fogadja el az áldozatot, érzi, hogy azon a ponton van, „ahonnan nincs visszatérés”, s életfilozófiája már öreges töprengéssé laposodik: „Végülis rájön az ember, hogy akárhányan utaztak is vele együtt egy kocsiiban, mindig egyedül volt.”

Marcand ezt a pesszimizmust — a maga borulását — ráteríti az Egyesült Államok életében megnyilvánuló minden jelenségre, arra a mindenképpől való középszerúségre, amely egyformán uralkodik a táplálkozás és a szellemi élet egyhangúságában. Akárcsak Dos Passos regénye, ez a könyv is a kiábrándulás könyve, Marcand is lemondóan, keserűen ír egy korszakról, amely viharos ígéretekkel indult és belefulladt az apró-cseprő érdekharcok prózai posványába.

## DUNDO MAROJE LONDONBAN

Ismeretes, hogy a nemrég felépült londoni Beograd színházat fővárosunk jelentős anyagi segítségével építették. A terület, ahol a színház épült egyike azoknak, amelyek a legtöbbet szenvedtek a háború idején.

A londoni Beograd színház most sajátos módon akarja megünnepelni Beograd felszabadulásának évfordulóját. Előadja a nagy dubrovnikai drámaíró, Marin Držić színjátékát, a Dundo Marojet. A vígjátékot neves rendezőnk, Marko Fotez rendezi.

## FRANZ KAFKA ÖSSZES MŰVEI

Flinker német kiadó nemrég kiadta Franz Kafka összes műveit. A regényeken és elbeszéléseken kívül a nagy író levelezését is magában foglaló mű kilenc kötetben jelent meg. Függetlenül közli Max Brod Kafka-életrajzát és Rudolf Hemerl nagy Kafka-tanulmányát is.

Ez a kilenckötetes életmű sokat jelent majd nemcsak a német olvasóknak, hanem a kritikusoknak és irodalomtörténészeknek is. Mint ismeretes, a Kafkáról szóló óriási irodalom ellenére is sok tisztázatlan kérdés van a nagy német író műveivel kapcsolatban. Az első kötet, amely Kafka 1902-től 1924-ig írt leveleit tartalmazza, betekintést nyújt az író magánéletébe és kulcsot ad egyes műveinek megértéséhez is.

## A KON-TIKI UTÁN: AKU-AKU

Miközben »Kon-Tiki«-t az ötvenharmadik nyelvre fordítják — most készül a nagyszerű útleírás eszkimónyelvű kiadása — Thor Heyerdahl megjelentette újabb művét. Az Aku-Aku című könyv talán kevésbé szenzációs, mint a Kon-Tiki, de szintén igen érdekes, rendkívüli élményeket, tényeket tartalmaz. Az Aku-Aku a viking-hajlamú norvég tudós újabb kutatásainak eredménye, és elméletének újabb bizonyítéka: Polinézia lakosainak ősei nem Ázsiából, hanem Dél-Amerikából költöztek a szigetvilágba. Heyerdahl ezuttal a Húsvét-szigeteken keresett bizonyítékokat elméletéhez. Ezek a szigetek egy ódon kultúra jelentős, még föltáratlan emlékeit őrzik. A Chiletől a Húsvét-szigetek felé vezető kétezer mérföldes tengeri úton nincs más szárazföld, csak a Salah-I-Gomes szigetek, ahol még a madár sem élhet meg. Pitkerntől 1400 mér-

földnyire nyugatra, a Csendes-óceán hullámaintól övezve; a Húsvét-szigetek éppen olyan nehezen közelíthetők meg, mint Kon-Tiki földje. Heyerdahl azonban feleségével és gyermekeivel együtt, továbbá két amerikai régész, egy orvos és egy fényképész társaságában hónapokat töltött ott, és nemcsak rendkívül eredményes ásatásokat végzett, hanem beférkőzött a sziget lakóinak bizalmába is. Pedig ez nem volt könnyű feladat. 1862-ben perui hajók kötöttek ki a szigetek partjain, és ezer bennszülöttet rabságba hurcoltak a délamerikai ültetvényekre, akit pedig nem vihettek magukkal, legyilkolták, úgyhogy a szigetek többezerfőnyi lakossága alig száz emberre zsugorodott össze. A szörnyű öldöklés emléke még ma is él a kései utódok tudatában, és a szigetvilág lakói érthetően bizalmatlanok a fehérek iránt. Heyerdahlnak azonban megmutatták még azokat a földalatti barlangokat is, amelyekben őseik a mészárlás elől elrejtőztek, és amelyekben még ma is – keresztény létükre – áldozatokat mutatnak be pogány isteneiknek. Megmutatták azt is, hogyan állították föl azokat az óriás-szobrokat, amelyek úgyiszólván benépesítik a szigeteket, s a tudós pontos képet alkothatt, arról, hogy miképp keletkeztek e hatalmas emlékművek, és hogyan állították őket mai helyükre, Heyerdahl állítja, hogy új fölfedezései méginkább megerősítik elméletét.

A New York Times szeptemberi könyvszemléjében bírálatot közöl a könyvről Marston Bates michigani egyetemi tanár tollából. Bates professzor ékes szavakkal igyekszik meggyőzni az olvasókat, hogy ezúttal is »egy nem mindennapi ember elragadó írását olvashatják az emberi múlt legsodálatosabb emlékműveiről«.

## GYUFÁVAL JÁTSZOTTAK...

Úgy látszik, hogy irodalmi körökben kezd fogalommá válni az az „egy bizonyos ifjúság”, amelyet először Françoise Sagan ábrázolt jellemzően, s amelyet ha nem is lehet általánosítani a mai francia vagy csak egyszerűen „mai” ifjúságra, de létezik, és egyre több témát szolgált. Ennek a kisiklott, talajvesztett, szüleitől teljesen elszakadt, a maga világát élni próbáló, de maga se tudja mit akaró ifjúságnak színpadi ábrázolására vállalkozott most egy húsz éves párizsi asszonyka, Marcelle Routier, Gyufával játszottak című drámájával. A Théâtre d’Aujourd’hui-ben mutatták be. Ezt a „mai” színházat a Francia Szövetség tartja fenn a kezdő írók és fiatal színésztelhetségek részére, hogy el ne vesszenek a „nagyok” között. Műsora és előadásai egyre nagyobb figyelmet keltenek.

Ennek a darabnak nem annyira a meséje, mint inkább a mondánivalója és „típusai” érdekesek. Főhőse a születéstől teljesen elidegenedett szegény gimnazista fiú, aki egy szobácska mentesvárában próbálja megszöni a maga kis világának pókhálóját, de a külső világ betör remeteségébe: egy gazdag fiúból lett úri-betörő, aki költéses passzióira az országos levéltár értékes kéziratainak lopkodásával szerez pénzt; a leány, aki maga se tudja, melyik fiút szereti; a szülők, akik gyermekük iránti kötelességüket pusztán anyagi gondoskodással vélik leróni, és szóáradatuk mögött nincs egy közös gondolatuk se vele; az állásából elbocsátott beteges hajlamú öreg tanár, aki a szülőknél jobban megnyeri a fiú bizalmát. A darab kifejlése elkerülhetetlenül tragikus. A szegény fiú addig-addig akar imponálni a lánynak egy fantáziaszülte detektívhistória légvár-épít-

ményével, mígnem a „gyufával való játszadozásból” felcsapó lángokban ő maga is odavész, behull egy szörnyű gyilkosság morális katalizmájába. Csak gyufával játszottak, de nincs segítség. .

Hogy a darab jó-e vagy rossz, arról élénken vitatkoznak és a vélemények megoszlanak, de abban megegyeznek, hogy kitűnően van megírva, kitűnő az előadás és hogy „a darabot meg kell nézni”.

Kár, hogy nem nézhetjük meg.

## A KÉK MADÁR SIKERE

Múlt századunkban arról írtunk, hogy a Jugoszláv Rádió Aleksandar Obrenović Drámai miniatűrjeinek egyik meséjével szerepel az olaszországi rádió-dráma-fesztiválon. Már maga ez a tény nagy sikert és komoly elismerést jelentett a fiatal drámaírónak.

A fesztivál eredménye még nagyobb meglepetést hozott. Obrenović műve díjat nyert.

A miniatűrök utolsó meséje egy idős házaspárt mutat be, aki egy lebegve röpködő kék madarat szeretne megfogni, a madár azonban sehogy sem ereszkedik olyan alacsonyra, hogy elérhessék.

Az emberi élet értelmének lírai hangú, sajátosan egyéni álláspontú bemutatása ez a mese. A részleteiben is finom érzékkel kidolgozott dráma a beográdi színészek tolmácsolásában valóban ritka élmény — írják a mű előadásáról a lapok.

## A KÖZÉPKORI MŰVÉSZET KIÁLLÍTÁSA BEOGRÁDBAN

Régi hiányt pótol a nemrég Beogradban megnyílt középkori freskó-kiállítás. A nemzetközi vásár egyik csarnokában a sopocani, gračanica és mileševói kolostor falfestményei kerültek a közönség elé.

Nagy érdeklődést keltett ez a tárlat, s ez nem is csoda, hiszen középkori freskófestészetünk a sopocani kolostor képeiben érte el tetőfokát. A kiállítás méltatói hangsúlyozzák, hogy ezek a képek az európai freskófestészetben is kiemelkedő helyet foglalnak el.

Néhányan megkísérelték ezt a tizenharmadik századbeli festészetet beilleszteni a festészet egyetemes történetébe. A festők itt már a testi szépségek gondos ecsetelésére is törekedtek, és elmondható, hogy a képekben megvannak azok az antik elemek, amelyekből a reneszánsz is merített.

## A HAZAI DRÁMA HETE

A Beográdi Drámai Színház fiatal együttese különösen sokat tett a mai drámai áramlatok népszerűsítéséért. A színház igazgatósága nemrég megvalósította egy újabb ígérletét: megrendezte a mai hazai dráma hetét.

A hét keretében három bemutatót is tartottak. Miodrag Djurdjević, Igor Torkar és Kola Čašula drámái kerültek először a beográdi közönség elé.

A bemutató előtt az írók irodalmi estet tartottak, és jövő terveikről beszéltek. A színház ezzel a törekvésével a hazai színpadi játék sajátosságait akarja kifejleszteni. Az akademizmus, a konvencionálizmus béklyóitól megszabadulva modern eszközökkel viszi a színpadra az írói mondanivalót. A színház tízéves fennállása óta szép eredményeket ért el ezen a téren. Az újabb akció még jobban növeli sikerét a közönség előtt és a színpadi stílus kialakításában egyaránt.

## MARILYN MONROE — MILLER-DRÁMÁBAN

A lapok arról adnak hírt, hogy a Broadway-n az éppen kezdődő színház-idény a nagy nevek jegyében indul. A fiatalok a kisebb színpadokra szorulnak vissza. T. Williams, Faulkner, O'Neill drámái mellett előadják Arthur Miller egyik újabb művét is.

Úgy hírlik, hogy Miller drámájában felesége, Marilyn Monroe alakítja a női főszerepet. Az író egyelőre csak annyit árult el művéről, hogy „nagyon nevetséges vígjáték egy komoly témáról”.

A közönség most érthető kíváncsisággal várja, vajon az írónak vagy feleségének, a színésznőnek hoz-e nagyobb sikert a bemutató.

## INDEXEN A KÖNYVEK DÉL-AFRIKÁBAN

Néhol még ma is azokkal az eszközökkel akarnak küzdeni a haladó gondolat ellen, amelyekkel már évszázadokkal ezelőtt is sikertelenül harcoltak.

A dél-afrikai kormány nemrég közölte az indexre helyezett könyvek jegyzékét. »Erkölcstelen« tartalmuk miatt megtiltották Maupassant, Zola, Tennessee Williams, Françoise Sagan és mások könyveinek árusítását.

A kormány buzgóságában még azt is pontosan meghatározta, hogy milyen esetekben milyen büntetést von maga után a szabálysértés. Az indexre helyezett könyvek terjesztőit súlyos fogházbüntetéssel sújtják.

## AZ „ELÁZOTT” HŐS

Írtunk már arról, hogy éles vita volt egy londoni írói csoport és Ionesco között. A fiatal angol írók most Huxley és Graham Green ellen fordultak. A „bósz angolok” egyik neves tagja, John Brain éles vitacikkben bírálja ezt a két író, főképp azért, mert az irodalomban egy új „negatív típust” teremtettek.

Green legújabb könyvének főhősét, akárcsak A csendes amerikai főhősét is, saját gyöngesége, butasága miatt ölik meg. Brain bírálja az ilyen hősök formálását az irodalomban, akik már az első oldalon halálra vannak ítélve. Ezt írja: „Amikor ez a szerencsétlen hős megjelenik, mindig mintha esne az eső. Ezért legjobb lesz, ha *elázott hősnek* nevezzük”. Brain szerint Huxley volt az első, aki ilyen, örökösen halálvággyal küzdő regényhősöket formált.

Nem tudni még, mi lesz a vita folytatása, de a vitacikk éles hangja azt sejteti, hogy nem marad visszhang nélkül.

## TÁMADÁS ELIOT ELLEN

Szinte hihetetlen izgalmat keltett Angliában az a botrány, amit egy álnévvel megjelent verseskönyv váltott ki.

A könyv versparódiákat tartalmaz. Írója kíméletlen gúnnyal teszi nevetségessé a nagy angol költő, T. S. Eliot költészetét. Figyelemre méltó mozzanat, hogy a könyv szerzője néhány angol és amerikai költőnek személyesen elküldte könyvét.

Megkezdődtek a találgatások és tapogatózások.

A könyv szerzőjét azonban nem sikerült fölfedni. Úgy látzott már, hogy a vita elcsitul, amikor a szerző fölfedte kilétét.

Egy nagy tekintélyű irodalom-tudósról van szó, aki mindjárt meg is magyarázta, hogy miért parodizálta Eliot költészetét; főleg a költészetén végigvonuló sötét misztikumot kifogásolja.

Most két táborra szakadt a költészetkedvelő közönség.

A hűvös angolok olyan vitába kezdtek, amilyenre már rég volt példa.

